

1.

*Њен супруг, Милан, за трпезаријским столом, крај отвореног прозора, док се осећа мирис липе, јединог дрвета у дворишту, пише молбу за рехабилитацију свог оца четника. И повремено брише сузе.*

*МОЖЕ ЛИ СЕ ОД ОВОГ ТРЕНУТКА НАПРАВИТИ НЕШТО ТРАЈНО? Да ли ће некада касније, када се тај тренутак уклопи у успомену, то у нечијој свести моћи да надвалада ову стварност, да јој да неки смисао?*

*Када почиње да ствара књигу увек мисли да је то титански подухват, немогућ. А онда се она остварује уз помоћ приче, која зна да се отргне, осамостали, да лута између садашњости, прошлости, можда будућности, тог тројства које господари нама: док нам се само чини да живимо у овој стварности...*

Ујутру, пре него је кренуо у пошту, Милан је рекао да жели да ми прочита захтев. Седели смо у дневној соби, наспрам великих стаклених врата, ја сам гледала у куполе Саборне цркве и осећала мирис липе...

Написао је како је његов отац, средином 1944. године, као и многи мушкарци из упског краја, мобилисан у војску Драже Михаиловића, у четнике. Борио се против окупатора у Босни и Херцеговини и после повлачења, са остатком војске, преко Словеније, емигрирао у Аустрију. Све време, у ратном метежу, када су остављени сами, путовао је са

комшијом, партизаном. Помагали су се међусобно, привијали један уз другог, као најрођенији.

У Аустрији је смештен у Сабирни логор поред Салцбурга. После је прешао у Енглеску, па Канаду. Тамо је остао до смрти. Опширно је описивао очеву потуцања по туђини, изневерене наде, сазнање да је човек на овом свету, углавном, на губитку. Највише га је погађала слика остављене мајке и жене са троје мале деце, која га у дугим ноћима није напуштала. Да ли имају шта да једу? – питао се, уплашен стравичном сликом глади коју је и сам осетио.

Милан је имао неколико месеци када је његов отац отишао у рат. Први пут га је видео у својој двадесет и петој години. Отац му је тада рекао да није учинио никакво зло и да не треба да га се стиди. Било је то једног поподнева, на тераси зградурина у Торонту, у којој су живели са мајком, која му се у старости придружила. После су тамо стигли и Миланови, брат и сестра. Иако су га убеђивали, он ту није могао да остане. „Мој живот ту не би имао никаквог смисла”, одговарао је на њихове молбе. Али је запамтио очев поглед са те терасе: преко пута је био огољен парк са тобоганом за децу и клупама за старије. Тамо, рекао је отац, често седим и жалим што ћу са овога света отићи као непријатељ свог народа.

Милан је, затим, описао како су им, због оца, одузели скоро осамнаест хектара земље; три су остављена баби за живота, а затим је и то дато општини. А они су се, мучећи се, ипак школовали и постали своји људи, за пример.

Рекла сам му да избаци сентименталности. Суд ће интересовати само чињенице, не људска патња. Мислим да ме послушао. Видела сам га како у велику коверту ставља фотокопирана документа: очеву крштеницу и умрлицу, податке о имовини и тапије – о кући, земљи... Када је одузета, у чијим је сада рукама. (А било је и првих комшија који су се тада обогатили). Уредности га је научила тетка

без деце код које су, у вароши, живели док су се школовали. Сада су та документа представљала наду да ће успети да исправи неправду која је задесила његову породицу: и да ће тамо негде, ако такав крај постоји, његов отац бити задовољан и неће жалити што је умро са осећањем горчине због усуда историје на овом простору.

Чула сам како Милан закључава врата, а ја сам почела да пишем. Гледала сам у низове слова и мислила како их је тешко оживети ... Има ли писац начина и снагу да у исто време искаже чињенице једног живота и његов смисао?